

“П’ЯТИЙ ФАСАД” – ІСТОРИЧНО-АРХІТЕКТУРНА СПАДЩИНА МІСТА

Ї Агне С., 2011

Розглянуто питання про оцінювання “п’ятого фасаду” як пам’яткового елемента історичної частини міста, яку належить охороняти від агресивних архітектурних втручань.

Ключові слова: образ міста, форми дахів, регулювання забудови.

Question is about the estimation of fifth facade as the element of the heritage of historical part of city is presented in the article. This element of the image of historical city must be preserved from aggressive architectural interferences.

Key words: image of the city, the form of roofs, build regulation.

Постановка проблеми

Термін “образ міста” ми часто вживаємо, описуючи містобудівне утворення. При цьому говоримо, що кожне місто має свій “образ”. Що ж означає це поняття?

Абстрактно місто можна розглядати як модель, утворену вертикальними і горизонтальними площинами, де “вертикальні площини” становлять фасади будинків та високі дерева, а “горизонтальні площини” представлені у двох рівнях: нижньому – основа або рельєф із розташуванням всіх об’єктів, і верхньому, що формується окремими площинами завершень споруд та покривом зелених насаджень. Модель, складену з набору елементів, можна оцінити за “законами композиції”, де існують певні правила (ритмічність, послідовність, вираження домінант, акцент, гармонія, масштабність, пропорції, композиція). Сукупність елементів горизонтальної площини, що існують у певній послідовності, можна визначити як образ міста.

Мета статті

Метою статті є показати, що історично сформований образ панорами дахів слід розглядати як одну з цінних характерних рис міста, містобудівної композиції.

Панорама керамічних дахів історичного центру міста Венеції

Виклад основного матеріалу

На архітектурне вираження “п’ятого фасаду” впливають кліматичні умови, традиції будівництва, будівельні матеріали, розвиток культури та мистецтва, розвиток суспільства. З розвитком суспільства змінюється сприйняття простору людиною і сам простір, в якому людина перебуває. Тому ми відрізняємо історичну частину міста та сучасну, які мають багато відмінностей і водночас багато спільного. Зупинимося на історичній частині, оскільки вона становить зараз для нас більшу цінність. Питання збереження та розвитку простору в історичній частині міста знаходяться в постійному конфлікті. Дуже важливо виявити ті цінності в “ландшафті міста”, які визначають особливість його образу та потребують шанобливого ставлення як до пам’ятки архітектури та містобудування.

Не можна говорити про збереження лише окремих споруд архітектури, адже в щільній історичній забудові міста окремі споруди знаходяться у взаємозв’язку. Будувались вони залежно від навколишньої забудови та часто в різні періоди, але творять тепер в комплексі групу будівель, або ансамбль. Довгий час не існувало закону в будівельному законодавстві багатьох країн, який розглядав би збереження ансамблів в їх повному вигляді та розумінні, тобто архітектури і навколишнього середовища. Багато історичних міст втратили так свій автентичний образ. До таких міст, зокрема, належить Відень.

Законодавством Австрії було визнано пам’ятками “створені людиною об’єкти, тобто архітектуру, твори скульптури і мистецтва, а не формотвірну природу”. Це критично сприйняли архітектори та історики-мистецтвознавці. Тому цей пам’яткоохоронний закон був змінений 1 січня 2000 року. Тепер садово-паркові уклади розглядаються як ансамбль разом із забудовою, тобто як містобудівне утворення. Збереження історичного міста – це збереження цінних об’єктів, насамперед їх сукупності в системі вулиць і площ, парцельному укладі, а також морфологічних особливостей. Структура міста – це дзеркальне відображення його історичного розвитку. У безпосередньому зв’язку з великопростірною містобудівною структурою треба розглядати панораму дахів, насамперед їх форму і покрівельний матеріал. Поглядом згори група дахів сприймається як ландшафт дахів – “ландшафт міста”.

Важливим об’єктом при сприйнятті внутрішнього простору (інтер’єру) та зовнішнього простору (екстер’єру) міста є людина, адже вона і мешканець, і гість міста. Завдання кожного образу міста – задовольнити психічні потреби людини в урбанізованому світі за допомогою мистецьких, наукових та політичних засобів. Для образу міста це завдання означає реалізацію під час проектування досвіду потреб на підставі стосунків та комунікативного зв’язку між спостерігачем чи користувачем та його світоглядом та реальністю.

Загалом образ міста формують елементи “горизонтальної” площини, а саме дахи, їх форма, кут нахилу площин, покрівельний матеріал, елементи (вікна, комини, скульптурні деталі тощо), вежі та куполи творять “ландшафт міста”, або “образ міста” – “п’ятий фасад” в архітектурному розумінні слова.

Розглянемо для прикладу дахи різних міст, щоб спостерігати розвиток та відмінності образу міст, сприйняття людиною простору дахів окремо і в системі урбанізованого середовища.

Італія. Венеція. Дахи Венеції є переважно двосхилими або вальмовими. Покрівля з керамічної дахівки системи “монах і монашка”. Своєю формою і покрівлею виділяються лише сакральні споруди, акцентуючи в цьому “однотонному просторі” своє існування, певне “панування” і підпорядкування. Є стиль, є композиція, є кольорове вирішення, є певні габарити, які визначають існуючу містобудівну структуру, є пропорції. Крім того, образ дахів підкреслює рівнинний рельєф. Будівлі сприймаються повністю разом з їх завершенням завдяки масштабу та пропорціям. Простою формою даху підкреслено багатство архітектури фасаду. Особливо це помітно в палацових спорудах.

Відень. Розташоване північніше, місто має вже інший характер забудови, хоча й такі самі за призначенням види споруд: сакральні, житлові, палацові та різного типу громадські. За композицією споруд, їх формою можна визначити район міста та його характеристики. Як і в попередньому випадку, акценти образу історичного міста творять завершення сакральних споруд. Щодо покрівельних матеріалів, то їх палітру творять мідна та оцинкована бляха, різного виду керамічна покрівля та покрівля зі сланцю. Широка палітра фактури матеріалів та кольору ускладнює загальну картину, особливо внаслідок переплетення різних архітектурних стилів. Рельєф майже не впливає на образ міста, але є різниця у сприйнятті архітектури, образу вулиць та площ і міста загалом.

Форми дахів за останні роки значно змінились, багато історичних будівель втратили свій первісний вигляд після перепроєктування внутрішнього простору та вулиць.

Львів належить до тих історичних міст, де протягом віків переплелись різні культурні традиції, які наклали свій відбиток на архітектуру будівель зокрема та на образ міста загалом. Надзвичайно велика кількість садів та лісопарків у поєднанні із забудовою формує справжній ландшафт міста. “П’ятий фасад” тут потопає в зелені. У Львові немає явно вираженого одного типу завершення, який був би характерним для забудови міста, але кожна його частина має свої особливості. Наприклад, для площі Ринок властивим є двоскатний дах. При цьому торці будинків площі примикають один до одного, утворюючи єдину лінію забудови. Для забудови періоду модерну та історизму характерні вальмові та мансардні форми з вежами або іншими скульптурними елементами.

Якщо розглянути забудову львівських вулиць, то вертикальні площини фасадів розвиваються по лініях рельєфу. З іншого боку, мережа вулиць та площ формує архітектуру забудови, тобто її об’ємно-планувальне вирішення, включно з завершенням. Чим більшим є простір вулиці чи площі, тим краще читається завершення. Дах тут належить до фасаду будинку. Якщо вулицю формують фасади, то площі формують об’єкти.

Висновки

Дахи необхідно аналізувати відповідно до навколишнього середовища як взаємозв’язок “ландшафту дахів”: за типом даху, напрямком гребеня, формою торцевої стіни щодо розвитку “ліній” дахів. Також потрібно межувати висоти будинків для збереження масштабності простору.

Нормативні документи історичних міст повинні містити вимоги щодо збереження образу історичного міста загалом і окремо образ деяких вулиць та площ, які являють собою архітектурно-історичну цінність, передбачати збереження форм дахів та їхніх елементів, відтворення автентичного покрівельного матеріалу, який відповідає стильовому вирішенню фасадів.